

« est duplex principium movens: unum quidem interius, quod « est ratio; aliud autem exterius, quod est Deus, ut etiam « Philosophus dicit in capite de bona Fortuna. Manifestum est « autem quod omne quod movetur, necesse est proportionatum « esse motori, et haec est perfectio mobilis in quantum est « mobile, dispositio qua disponitur ad hoc quod bene moveatur « a suo motore. Quanto igitur movens est altior, tanto necesse « est quod mobile perfectiori dispositione ei proportionetur, sicut « videmus quod perfectius oportet esse discipulum dispositum « ad hoc quod altiore doctrinam capiat a doctore... Oportet « igitur inesse homini altiores perfectiones secundum quas sit « dispositus ad hoc quod divinitus moveatur, et istae perfectiones « vocantur *dona*, non solum quia infunduntur a Deo, sed quia « secundum ea homo disponitur ut efficiatur prompte mobilis « ab inspiratione divina, sicut dicitur Isai. L-5: *Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abiui*. Ibi, inquam, et formalius et plenius propria donorum ratio videntur attingi. Formalius quidem, quia proprius et distinctivus eorum modus assignatur. Plenius etiam, quia eorum munus non ad solos actus extraordinarios seu extraregulares restringitur, sed ad totam omnino vitam christianam, quam late in ea patet divinae inspirationis necessitas. Ac per hoc intelligi datur quomodo anima sancta in praesenti statu viae se habeat instar navis cui inest primo machina motrix interior, tum praeterea systema velorum ut recipiat motionem ab extrinseco, videlicet a vento. Nam virtutes respondent vi motrici quae inest navi intrinsecus, dona vero respondent velaturaे per quam navis est disposita ad recipiendum impulsum motoris exterioris. Est autem differentia, et praesertim in hoc quod navis maiori minorive velocitate pervenire potest ad terminum ope solius vis motricis quam in se habet, vel etiam ope solius impulsionis venti; animae vero iustae non sufficiunt solae virtutes cum generali motione Dei, nec etiam solae inspirationes in propriis donorum actibus; sed sicut indigent virtutes speciali instinctu desuper adveniente, ita specialis ille instinctus nonnisi ad iuvandam operationem virtutum datur.

Caeterum dupliciter contingit animam moveri instinctu Spiritus Sancti. Primo secundum modum communem qui modo humano in omnibus accommodatur, et non transcendit ordinarias gratiae regulas. Deinde vero secundum modos illos extraordinarios et praeter naturales de quibus tractant auctores theologiae mysticae. Nostra autem consideratio circa modum ordinarium potissimum versari debet. De quo sit in primis sequens propositio.

THESIS VII.

¶ Ut iustus in accepta iustitia perseverare, in eaque proficere possit, necessarius ei est specialis instinctus Spiritus Sancti, identidem pro adiunctorum varietate per illustraciones mentis et motiones voluntatis superveniens. Huius porro instinctus connaturale receptivum est anima prout instructa donis, quae in hoc a virtutibus differre dicenda sunt, quod per virtutes perficitur homo ad agendum deliberate ex determinatione propriae voluntatis, per dona vero disponitur ad bene recipiendum inspirationes divinas de quibus Apostolus Rom. VIII-14: « *Quicumque Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei* ».

§ I.

Hic per prius nonnulla ex materia de gratia recolenda occurunt, quae ad intelligentiam praesentium plurimum faciunt, et sub compendio sequentium capitulorum recensemuntur.

Primo, homo in praesenti statu non potest sine gratia vivere peccatum, integrum legem, etiam mere naturalem, observando. De quo videndae sunt definitiones Conciliorum in Enciridio (¹). Porro gratia cuius necessitas asseritur ad evitacionem

(¹) Apud Denzinger, n. 67-69, et 156-168.

« quam fini inhaereat ». Haec S. Thomas, cuius ratio ad hoc tandem reducitur: Ideo in praesenti naturae conditione et statu necessaria est habitualis gratia ad vitandum mortale peccatum, quia ipsa sola tollit dispositionem ad peccandum moraliter insuperabilem, auferendo positivam deordinationem a Deo fine ultimo, et conferendo voluntati habitualem rectitudinem circa supremum illum terminum qui ei attingendus praefigitur.

Nunc autem ulterius progrediendo dicendum est quod eadem habitualis gratia, rectificando liberum arbitrium per peccatum inclinatum et attenuatum, ipsum quoque elevat ad operationes deiformes, et ita quidem ut secundum sententiam quae longe verior videtur, absque superaddito gratiae adiutorio possit homo salutares actus ponere, et meritorie agere ad vitam aeternam. Quippe per dona habitualis gratiae constituitur potens connaturaliter operari in ordine supernaturali, sicut per naturam in ordine naturali. Atqui nemo sane dixerit hominem indigere speciali adiutorio ad quodlibet bonum naturalis ordinis opus. Ergo et idem proportionaliter dicendum de homine deiformi, cui adsunt maxima et pretiosa donata per quae divinae naturae consors effectus est. Hinc Caietanus in 1^{am}-2^{ae}, Q. 109, a. 9: « Hic sensus, « (quod scilicet absque actualis gratiae adiutorio homo iustificatus « nullum opus meritorium operari possit), falsus est. Quia homo, « et sine gratia, ut prius probatum fuit, potest aliquod opus « moraliter bonum facere, et in gratia (habituali) constitutus « habet ipsam gratiam sanantem et elevantem quae est potens « operari opera bona etiam meritoria ». Et infra, in fine articuli: « Stat quod homo ex sola gratia (habituali) potest ipsa « gratia uti, bene faciendo et mala vitando, nunc et ad hoc » (¹).

(¹) Animadverte tamen quod in hac re, controversia facile reducetur ad meram quaestionem de verbis. In nostra enim assertione nequam continetur negatio absolutae necessitatis earum Dei motionum, sine quibus nulla natura, nullus habitus in actu exire unquam potest. Unde si gratiae actualis nomine intelligas omnem prorsus motionem Dei ad opus salutare vel meritorium, verum erit quod ad omnes et singulos actus, etiam in iustis, actualis gratia requiritur. Si autem consi-

Verumtamen tertio, absit omnino ut specialia actualis gratiae auxilia in suggestionibus et inspirationibus Spiritus Sancti consistentia, iustis superflua esse asseramus. Nam ex hoc quod gratia habitualis est tum necessaria ut homo in praesenti statu possit peccatum vitare, tum etiam sufficiens ut possit meritorie operari, minime consequitur ipsam esse sufficientem ad evitatem peccati et perseverantiam in iustitia semel accepta, *per totum huius viae et laboriosi agonis tempus*. Et ratio principialis est quia per gratiam habitualis non restituitur naturae integritas, seu subiectio appetitus sensitivi ad rationem. Adhuc enim praevalet inclinatio concupiscentiae, adhuc relinquitur caro infirma et intellectus obscurus, quibus nisi speciali Dei auxilio subveniatur, inter tot occurentia infirmitas carnis et obscuritas intellectus abducet liberum arbitrium a gratia, tollendo usum gratiae et trahendo ad carnalia vel ad ea quae expedient secundum apparentiam infirmi visus. Et ideo, ut ait Angelicus in 1-2, Q. 109, a. 9, homo in gratia existens indiget auxilio actualis gratiae, ut scilicet a Deo moveatur ad recte agendum, propter conditionem status humanae naturae. Quae quidem etsi per gratiam sanetur quantum ad mentem, retinet tamen corruptiōnem et infectionem quantum ad carnem per quam servit legi peccati, ut dicitur Rom. VII-25. Remanet etiam quedam ignorantiae obscuritas in intellectu, secundum quam, ut etiam dicitur Rom. VIII-26, *quid oremus sicut oportet nescimus*. Propter varios

deres quod motiones quae non augent facultatem boni operis, sed tantum physica necessitate ad exercitium supernaturalium habituum requiruntur, non sunt aliquid in genere doni condistinctum ab ipsa habituali gratia, sed potius per modum unius cum ea computandum, (nam et in ordine naturali communes motiones Dei non habentur ut aliquid superadditum dono ipsius naturae): videbis quod ubi auxilium gratiae actualis ab auxilio gratiae habitualis condividitur, nomine actualis gratiae id tantum recte censemur, quod addit supra vires prius in iustificatione collatas. Et sic nos loquimur in praesenti, dicendo iustum non indigere *speciali* auxilio actualis gratiae ad omnes et singulos actus salutares. Caeterum, amplior explicatio ad tractatum de gratia remittitur.

enim rerum eventus, et quia etiam nosmetipsos non perfecte cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid nobis expedit, secundum illud Sap. IX-14: *Cogitationes mortalium timidae, et incertae providentiae nostrae*. Et ideo necesse est nobis ut a Deo dirigamur et protegamus, qui omnia novit et omnia potest. Et propter hoc, etiam renatis in filios Dei per gratiam, convenit dicere: *Et ne nos inducas in temptationem*, et: *Fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra*, et caetera quae in oratione Dominica continentur ad hoc pertinentia (¹). Atque hinc tandem enascitur necessitas specialis illius auxilii perseverantiae a Tridentino Sess. 6, cap. 13 et can. 22 asserti. Quod quidem auxilium nequaquam est ad omnes et singulos actus salutares, sed consistit in divinis instinctibus quibus identidem pro nata indigentia et variis circumstantiarum opportunitatibus, mens illustretur et voluntas instigetur.

Vide ergo analogiam inter iustum in via vitae aeternae nunc positum, et hominem quem quis fingeret in statu naturae purae constitutum, et etiam habituali dispositione bene se habentem ad finem suum naturalem. Certe nondum intelligeretur homo ille expeditus ad perseverandum in via boni operis naturalis; idque propter imperfectum statum rationis, cui ex defectu inherente conditioni naturae non integrae, (sumendo nunc integratatem in sensu theologico vocabuli), concupiscentiae lex dominatur. Indigeret ergo homo ille instinctu superiori supplente infirmitati rationis; qui tamen instinctus non esset gratia, sed ab auctore naturae Deo, cuius est cuncta quae creavit provide administrare, et ad proprios deducere terminos secundum proprium uniuscuiusque modum (²). Haec iam applica proposito, et cum propor-

(¹) Vide omnino Cajetanum, Commentario S. Thomae, loco citato.

(²) Iste instinctus Dei auctoris naturae, et naturae terminos non excedens, in praesenti providentia non datur, quia ad supernaturalem finem cuncta Dei auxilia nunc sunt ordinata, et hac de causa in ordine gratiae continentur. Unde ex morali illa impotentia quam catholica doctrina attribuit homini, servandi legem etiam naturalem sine motione gratiae, nequaquam sequitur, aut quod homo sit nunc intrinsece debilior

tione ratiocinare. Nam homini in pura natura constituto respondet nunc homo effectus consors naturae divinae et civis supernae Ierusalem. Habituali dispositioni qua ille prior supponeretur bene se habere ad finem naturalem, respondet nunc habitualis gratia, quam consequitur omnis comitatus virtutum infusarum. Denique necessitatibus instinctus Dei naturae auctoris et provisoris, respondet nunc, et multo magis, necessitas specialium instinctuum Spiritus Sancti, qui motiones gratiae dici consueverunt. Dico autem multo magis, quia ad actus naturae rationalis deficitus solum propter insubordinationem appetitus sensitivi. Sed ad actus deiformes deficitus etiam ratione imperfectae participationis naturae divinae, quae in nobis non est per essentiam, sicut per essentiam in nobis est natura rationalis propria homini in quantum huiusmodi.

Quaecumque autem dicta sunt de perseverantia in vita gratiae, facilem sane habebunt applicationem ad profectum in illa, quia ratio est eadem, nisi quod adhuc magis urget, cum plus omnino sit proficere, et praesertim insigniter proficere, quam simpliciter perseverare. Pulchre Bernardus super illa verba Cantorum: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum*, hanc ipsam divinorum instinctuum necessitatem sive ad perseverandum sive ad proficiendum in via spirituali exponit, inducens sponsam sic loquentem ad sponsum (¹): « Propterea « opus habeo trahi, quoniam refriguit paulisper in nobis ignis « amoris tui, nec valemus a facie frigoris huius currere modo, « sicut heri et nudiustertius. Curremus autem postea, cum redieris laetitiam salutaris tui, cum redierit melior temperies « gratiae, cum Sol iustitiae iterum incaluerit, et pertransierit tentationis nubes quae hunc operire ad horam cernitur, atque ad « lenem flatum aurae blandioris solito coepерint unguenta liquefcere, et aromata fluere, et dare odorem suum. Tunc curremus, « in odore illo curremus. Spirantibus, inquam, unguentis cur-

quam fuisset in statu naturae purae, aut quod in statu naturae purae non potuisset absque gratia ad finem suum naturalem pervenire.

(¹) Serm. 21 in Cantica, n. 4 et seq.

peccati, est in primis, ut omnino dicendum videtur, *gratia habitualis cui infuseae virtutes ut inseparabiles proprietates annexuntur*. Suadetur ex can. 5 Concilii Milevitani: « Placuit ut quicumque dixerit, ideo nobis *gratiam iustificationis* dari, ut quod facere per liberum iubemur arbitrium, facilius possimus implere per *gratiam*, tanquam et si *gratia* non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit ». Item ex can. 13 Concilii Arausican: « Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per *gratiam baptismi* non potest reparari; quod amissum, nisi a quo potest dari, non potest reddi. Unde Veritas dicit: si vos Filius liberauerit, tunc vere liberi eritis ». Utrobique enim necessitas adstruitur *gratiae iustificationis* seu *gratiae baptismi*, quae profecto habitualis *gratia* est. Et ratio magis obvia, quae etiam pro nunc sufficiet, sumi potest, ex hoc quod in praesenti humanae naturae conditione non est medium pro adultis, regulariter saltem loquendo (¹), inter statum *gratiae* et statum peccati personalis. Sed perseverante statu peccati personalis, necessitate quadam morali necesse est ut homo identidem in nova peccata incidat, quia in hoc maxime statu voluntas est veluti recurva, et ad bonum privatum quod est ultimus finis peccatoris, inclinata. Ergo ubi status peccati non tollitur nisi per *gratiam habitualem*, ipsa habitualis *gratia* est sine qua, secluso extraordinario et miraculo adiutorio Dei, neque peccatum vitari,

(¹) Dico, *regulariter saltem loquendo*, ut praescindatur a casu adulti cui nondum facta esset propositio revelationis et finis supernaturalis ad quem evocamus. Qui casus, quantumvis frequens, est tamen praeter normales conditiones quas supponit status naturae per Christum reparatae, quasque in praesenti disquisitione contemplamur. Caeterum, quod regulariter loquendo, non sit medium inter statum *gratiae* et statum peccati personalis, patet evidenter de omnibus adultis qui baptizati sunt in infantia. Patet quoque de caeteris quibus fuit sufficienter proposita revelatio, et de quibus intelligo doctrinam S. Thomae, Q. 24 de Verit. a. 12, ad 2um: « Non est possibile aliquem adultum esse in solo peccato originali absque *gratia*, quia statim cum usum liberum arbitrii acceperit, si se ad *gratiam* praeparaverit, *gratiam* habebit; alias ipsa negligentia ei imputabitur ad peccatum mortale ».

neque lex de integro potest observari. Maior ab omnibus datur. Consequentia est aperta. Minor vero sic declaratur a S. Thoma de Verit. Q. 24, a. 12: « Voluntas peccantis, derelicto incomparabili bono, bono commutabili quasi fini adhaesit, et huiusmodi adhaesione vis et inclinatio in ea manet quousque iteratio bono incommutabili quasi fini inhaereat. Et ideo quando homini sic disposito occurrit aliquid faciendum quod praecedenti electioni conveniat, repente fertur in illud per electionem, nisi multa deliberatione seipsum cohibeat. Nec tamen per hoc quod sic repente illud eligit, a peccato mortali excusatur, quod aliqua deliberatione indiget, quia deliberatio illa sufficit ad peccatum mortale, qua perpenditur id quod eligitur esse contra Deum. Ista autem deliberatio non sufficit ad retrahendum eum qui est in peccato mortali. Non enim retrahitur aliquis ab aliquo agendo in quod inclinatur, nisi in quantum illud sibi proponitur ut malum. Ille autem qui iam bonum incommutabile repudiavit pro commutabili bono, non iam existimat ut malum, a bono incommutabili averti, in quo ratio peccati mortalis perficitur. Unde non retrahitur a peccando per hoc ipsum quod advertit aliquid esse peccatum mortale, sed oportet ulterius in considerando progreedi quousque perveniat ad aliquid quod non possit non existimare malum, sicut est miseria vel aliquid huiusmodi. Unde antequam tanta deliberatio fiat quanta requiritur in homine sic disposito ad vitandum peccatum mortale, praecedit consensus in peccatum mortale. Et ideo, super posita adhaesione liberi arbitrii ad finem indebitum, non est in potestate eius quod vitet omnia peccata mortalia, quamvis unumquodque possit vitare si contra nitatur. Quia etsi hoc vel illud vitaverit adhibendo tantam deliberationem quanta requiritur, non tamen potest facere quin aliquando ante tantam deliberationem praeveniat consensus in peccatum mortale cum impossibile sit hominem semper vel diu in tanta vigiliantia esse, quanta ad hoc requiritur, propter multa in quibus mens hominis occupatur. Ab hac autem dispositione non removetur nisi per *gratiam* (habituelam), per quam solam efficitur ut mens humana bono incommutabili per charitatem tan-

Tertius natus est obiectio partis inferioris ad superioris